

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

РЕЗНІКОВА ОЛЕНА ІГОРІВНА

УДК 343.988

ВІКТИМОЛОГІЧНЕ ПІЗНАННЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛІСТИЦІ

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор **Шепітько Валерій Юрійович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри криміналістики, академік Національної академії правових наук України.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор **Тіщенко Валерій Володимирович**, Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри криміналістики, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

кандидат юридичних наук **Здоровко Сергій Федорович**, прокуратура Держинського району м. Харкова, заступник прокурора, старший радник юстиції, почесний працівник органів прокуратури України.

Захист відбудеться « 10 » листопада 2015 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70).

Автореферат розіслано « 28 » вересня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Загальна декларація прав людини встановлює, що визнання гідності, рівних і невід'ємних прав людини є основою свободи, справедливості та миру. Конституція України закріплює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю. Суспільно-політичні події 2013 – 2015 р.р. поставили під загрозу майбутнє України. Масові вбивства учасників Революції гідності стали першими за історію незалежної України тяжкими злочинами, що призвели до чисельних жертв. Разом з цим, військова агресія проти України, порушення Женевських конвенцій про захист жертв війни та Додаткових протоколів до них, детермінує появу значної кількості нових жертв злочинів (потерпілих) серед цивільного населення, військовослужбовців, правоохоронців, волонтерів, членів громадських організацій, громадських і політичних діячів, які сприяють проведенню антитерористичної операції в Україні.

Сучасні суспільно-політичні проблеми негативно впливають на віктимологічну складову злочинності в Україні: змінюється типовий портрет жертви злочину; зростає кількість жертв (потерпілих) тяжких та особливо тяжких злочинів; поширюються окремі види віктимності. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою встановлює, що жертви злочинів, їх сім'ї та особи, які їм допомагають, через сприяння судовому переслідуванню правопорушників, зазнають утиску: їм завдається шкода, заподіюються тілесні ушкодження, знищується власність. Сьогодні висуває складне завдання – наукове забезпечення вирішення соціальних конфліктів, якими є злочини, надання професійної допомоги жертвам (потерпілим), відновлення їх порушених прав. Окремий аспект цієї проблеми покликаний дослідити вчені-криміналісти та запропонувати сучасні теоретичні положення й науково-практичні рекомендації віктимологічного пізнання особи у криміналістиці.

В Україні проблема віктимологічного пізнання особи у криміналістиці комплексно на рівні дисертаційного дослідження раніше не вивчалась. Вагомий внесок у розвиток різних аспектів криміналістичного дослідження жертви злочину (потерпілого) зробили вчені України та зарубіжних країн: В. С. Бурданова, В. М. Биков, В. В. Вандишев, В. А. Журавель, В. О. Коновалова,

Д. О. Сорокотягіна, В. В. Тіщенко, Б. Турвей, Б. Холіст, Є. О. Центров, В. І. Шиканов, Н. Є. Шинкевич, В. Ю. Шепітько та ін. Значний вклад у розвиток кримінальної віктимо-логії здійснили вчені: Е. Кармен, В. П. Коновалов, В. С. Мінська, В. І. Полубінський, Д. В. Рівман, В. Я. Рибальська, В. О. Туляков, Л. В. Франк та ін. Разом з цим, системний підхід у дослідженні віктимологічного пізнання особи у криміналістиці вимагає використання здобутків учених у галузі кримінального права, кримінального процесу, судової медицини, юридичної психології та ін.

Таким чином, зростання кількості жертв (потерпілих) від тяжких та особливо тяжких злочинів і числа загиблих у результаті вчинення таких злочинів в Україні вимагає наукового дослідження проблеми віктимологічного пізнання особи у криміналістиці, розроблення теоретичних положень і науково-практичних криміналістичних рекомендацій, спрямованих на швидке, повне, неупереджене досудове розслідування та судове провадження злочинів на основі встановлених віктимологічних даних. Такі обставини дозволяють віднести віктимологічне пізнання особи у криміналістиці до актуальних проблем сьогодення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація підготовлена відповідно до плану наукових досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, спрямована на виконання фундаментальної теми дослідження «Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції», затвердженої постановою президії НАПрН України від 7 грудня 2011 р. № 79/9 (номер державної реєстрації УкрНТЕІ 0112U0011334). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України 14 листопада 2012 р., протокол № 9.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи стало розроблення наукових основ віктимологічного пізнання особи та використання його результатів у криміналістиці, формування сучасних науково-практичних криміналістичних рекомендацій для органів досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень із застосування віктимологічних даних.

Мета дисертаційного дослідження зумовила актуальність вирішення таких завдань:

– проаналізувати природу віктимологічних знань, наукові категорії віктимології, з'ясувати їх значення для криміналістики. Встановити місце віктимологічних знань у криміналістиці;

– розкрити сутність і змістовне наповнення криміналістичної віктимології як окремої криміналістичної теорії, присвяченої вивченню жертви злочину (потерпілого). Запропонувати обґрунтоване змістовне наповнення цієї окремої криміналістичної теорії;

– з'ясувати значення категорії «віктимологічні дані», встановити основні напрями їх використання у криміналістиці;

– визначити поняття «особа потерпілого» у криміналістиці, проаналізувати історію становлення та розвитку проблеми;

– встановити можливості використання віктимологічних даних у криміналістичній характеристиці злочинів. Розробити структуру елемента «особа потерпілого (жертва злочину)» криміналістичної характеристики злочинів;

– проаналізувати особливості використання віктимологічних даних під час підготовки і проведення слідчих (розшукових) дій, з'ясувати основні закономірності використання таких даних;

– охарактеризувати особливості використання віктимологічних даних під час підготовки і проведення судових дій.

Об'єктом дослідження є закономірності поведінки жертви злочину (потерпілого) у процесі вчинення злочину, його досудовому розслідуванні та судовому розгляді.

Предметом дослідження є віктимологічне пізнання особи у криміналістиці.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дисертації є положення теорії пізнання та загальної теорії криміналістики. У процесі дослідження використана система загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Систему загальнонаукових методів наукового пізнання утворюють: метод спостереження (наукове спостереження проведено за діяльністю потерпілих у кримінальному провадженні); порівняльно-правовий та формально-юридичний методи (аналіз кримінального і кримінального процесуального законодавства України та інших нормативно-правових актів, що регулюють участь потерпілого у кримінальному провадженні, спрямовані на захист і відновлення його порушених прав та ін.); історичний метод (дослідження становлення та розвитку криміналістичної віктимології); системно-структурний метод

(дослідження структурних компонентів елемента «особа жертви злочину (потерпілого)», окремих груп віктимологічних даних тощо); соціологічні методи (анкетування слідчих, співробітників оперативних підрозділів, прокурорів, жертв злочинів і потерпілих, узагальнення архівних кримінальних проваджень).

Емпіричну базу дисертації становлять результати узагальнення за спеціально розробленими анкетами: 210 кримінальних справ (проваджень), порушених за ст. ст. 115, 116, 121, 123, 152, 185, 186, 187 КК України, розглянуті судами України за 2008 – 2014 р.р.; анкетування слідчих і співробітників оперативних підрозділів органів МВС України, СБ України, прокурорів органів прокуратури України – 100 осіб; анкетування жертв злочинів (потерпілих) – 50 осіб.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є першою в Україні комплексною працею, в якій на базі концептуальних положень криміналістики та кримінальної віктимології, узагальнення практики досудового розслідування й судового провадження злочинів розроблено основи віктимологічного пізнання особи та використання його результатів у криміналістиці.

У дисертації сформульовано нові, концептуальні у теоретичному та важливі у практичному відношенні, положення й висновки, у тому числі:

вперше:

– сформовано теоретичні основи віктимологічного пізнання особи у криміналістиці та встановлено, що важливим його аспектом є розроблення основних напрямів використання віктимологічних даних у криміналістичних цілях (побудова й використання криміналістичної характеристики злочинів і розроблення та обрання тактики проведення слідчих (розшукових) і судових дій);

– з'ясовано, що віктимологічні дані у криміналістичній характеристиці злочинів використовуються у двох її елементах: «особа потерпілого» та «типові сліди злочину». Встановлено, що елемент «особа потерпілого» криміналістичної характеристики злочинів будується на основі віктимологічних даних, які відрізняються пошуковою спрямованістю, типовістю, пов'язані зовнішніми і внутрішніми зв'язками з іншими елементами криміналістичної характеристики злочинів і між собою, сприяють висуненню та перевірці типових версій;

– запропоновано складати профіль жертви злочину (потерпілого-

го) за типовою програмою, яка є основою збирання віктимологічних даних у кримінальному провадженні та може використовуватись у процесі складання психологічного портрету (профілю) злочинця;

- розроблено типову форму «Анкети на потерпілого», яка може міститись у матеріалах кримінальних проваджень;

- з'ясовано, що закономірності використання віктимологічних даних у підготовці та проведенні слідчих (розшукових) і судових дій залежать від особливостей розслідуваної категорії злочинів, слідчої або судової ситуації, природи та виду процесуальної дії, об'єкта тактичного впливу, мети й завдань її проведення, правового режиму і специфіки досудового розслідування чи судового провадження;

удосконалено:

- систему віктимологічних знань та їх значення для криміналістики, визначення категорії «віктимність», її види та форми;

- теоретичні положення про поняття, предмет, об'єкт криміналістичної віктимології, її методи (віктимологічний аналіз), місце у системі криміналістики, внутрішні та зовнішні зв'язки цієї криміналістичної теорії, її наукові джерела, систему і структуру;

- диференціацію слідчих (розшукових) та судових дій залежно від використання віктимологічних даних у їх підготовці та проведенні;

набули подальшого розвитку:

- погляди на періодизацію історії становлення та розвитку криміналістичних знань про жертву злочину (потерпілого), основні напрями подальшого розвитку криміналістичної віктимології.

- уявлення щодо визначення понять «жертва злочину», «потерпілий», «особа потерпілого» та особливості їх співвідношення у криміналістиці;

- підходи до типології криміналістично значущих зв'язків особи потерпілого та особи злочинця як основа побудови та функціонування криміналістичної характеристики злочинів.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертації положення, пропозиції та висновки можуть бути використані:

- у наукових цілях – як підґрунтя для подальших досліджень проблеми віктимологічного пізнання особи у криміналістиці;

- у практичній діяльності органів досудового розслідування та суду – як рекомендації з дослідження особи жертви злочину (потерпілого), встановлення та використання даних про таку особу;

– у навчальному процесі – як матеріали для підготовки підручників і навчальних посібників з курсу «Криміналістика», у навчальному процесі юридичних вузів України під час викладання лекцій з «Криміналістики» і практичних занять.

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана в лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, обговорено та схвалено на її засіданнях і рекомендовано до захисту. Основні положення дисертації апробовані на: всеукраїнській конференції «Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 2013 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми криміналістики», присвяченій 100-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. В. П. Колмакова (м. Одеса, 2013 р.), V міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права, процесу і криміналістики», присвяченій XX-річчю НАПрН України (м. Одеса, 2013 р.), «круглому столі» «Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні» (м. Харків, 2013р.), X (позачерговій) міжнародній науково-практичній конференції «Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика» (м. Ужгород, 2014 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми предупреждения и расследования преступлений: прошлое и настоящее», присвяченій 80-річчю з дня народження проф. Г. Ф. Горського (м. Вороніж, 2014 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладено у 13 наукових публікаціях – у 6 статтях, з яких 5 опубліковано у фахових виданнях України, 1 у міжнародному виданні, а також у тезах 7 доповідей та наукових повідомлень на конференціях.

Структура дисертації. Структура дисертації складається із вступу, трьох розділів і семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел (350 найменувань) і додатків. Повний обсяг роботи становить – 265 сторінок, з яких основний текст 188 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми, стан її наукової розробки, зв'язок з науковими програмами, планами та тема-

ми, визначається мета й завдання дослідження, його методологічна основа, розкривається наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, а також надано відомості щодо їх апробації.

Розділ 1 «Віктимологічне пізнання особи та використання його результатів у криміналістиці» складається з трьох підрозділів, присвячених дослідженню теоретичних основ і практичних можливостей віктимологічного пізнання особи у криміналістиці.

У підрозділі 1.1. «Сутність віктимологічних знань, їх значення для криміналістики» проаналізовано сутність кримінальної віктимології та віктимологічних знань, основні напрями віктимологічних досліджень, важливі для криміналістики наукові категорії віктимології (віктимність, віктимізація, класифікація жертв злочинів).

Відсутність однозначного розуміння категорії «віктимність» спричинено тим, що провокуючим фактором може бути або сприйматись злочинцем як такі якості, риси і властивості особи або її поведінка. Тому віктимність має розглядатись як комплексна психологічна категорія, що використовується на позначення якостей, рис і властивостей або поведінки особи, які спонукають злочинця до вчинення злочину, породжують чи сприяють утвердженню його наміру, допомагають прийняти рішення про вчинення злочину відносно певної особи за певних умов. Проаналізовано види та форми віктимності. Найбільш розповсюдженні у правозастосовній діяльності, за результатами анкетування слідчих і співробітників оперативних підрозділів органів МВС України, СБ України і прокурорів прокуратури України, є: віктимогенна деформація – 56 %; професійна віктимність – 8 %; вікова віктимність – 18 %; віктимність «патологія» – 8 %. Разом з цим, 10 % респондентів зауважили, що в їх практиці зустрічалися поєднання декількох видів віктимності. Загалом 81 % опитаних у своїй діяльності з'ясовують інформацію про віктимність потерпілого. Встановлено, що віктимність має активну та пасивну форми прояву, що підтверджують результати анкетуванням слідчих і співробітників оперативних підрозділів органів МВС України, СБ України і прокурорів прокуратури України. Респонденти зауважили, що віктимність жертв злочинів (потерпілих) може виявлятися в: особистих якостях, які детермінують або посилюють бажання злочинця вчинити злочин – 10 %; поведінці особи, що провокує вчинення злочину – 46 %; особистих якостях і поведінці особи, що провокує або посилює бажання вчинити злочин – 44 %.

Віктимологічне пізнання особи у криміналістиці вимагає з'ясування змісту віктимності жертви злочину на двох рівнях: особистісному та поведінковому. Поруч із цим, досліджено сутність категорії віктимізація. З'ясовано, що залучення основних положень про процес віктимізації до криміналістики покликано звернути увагу на існуванні двох видів потерпілих у кримінальному провадженні – безпосередніх та опосередкованих. Проаналізовано віктимологічну класифікацію жертв злочинів (потерпілих), наголошено на доцільності інтеграції її основних положень до криміналістики.

Актуальною проблемою для України є дослідження жертв (потерпілих) зловживань владою, військової агресії, порушення законів і звичаїв війни, терористичних актів і масових убивств. Так, процес розслідування злочинів, учинених в зоні проведення антитерористичної операції, викликає труднощі через специфіку злочинної діяльності: значну територіальну розповсюдженість, велику кількість епізодів, не підконтрольність територій, протидію досудовому розслідуванню та судовому розгляду, атипівість терористичної діяльності й терористичних організацій, значну кількість жертв злочинів та ін.

У **підрозділі 1.2. «Місце віктимологічних знань у криміналістиці»** зауважується, що у результаті інтеграції віктимологічних, судово-медичних, судово-психологічних, судово-психіатричних та інших знань до криміналістики утворилась сучасна система криміналістичних знань про закономірності перетворення особи на жертву злочину та закономірності діяльність потерпілого у процесі досудового розслідування й судового розгляду злочинів, що вимагали структурного оформлення у системі науки. На основі дії закону диференціації наук у криміналістиці було утворено криміналістичну віктимологію.

Криміналістична віктимологія є окремою криміналістичною теорією, що містить систему наукових знань про жертву злочину та потерпілого (криміналістично значущі ознаки, типову поведінку, зв'язки та відносини зі злочинцем, особливості взаємодії з іншими учасниками кримінального провадження), засновану на дослідженні закономірностей перетворення особи на жертву в механізмі злочинного посягання та їх відображення у джерелах інформації, які слугують основою розроблення засобів, прийомів і методів збирання, дослідження, оцінки та використання доказів, окремих віктимологічних даних з метою удосконалення науково-технічних

засобів, тактичних прийомів і методичних рекомендацій з розкриття, розслідування, судового розгляду та запобігання злочинам. Предметом криміналістичної віктимології є закономірності перетворення особи на жертву в механізмі злочинного посягання та їх відображення у джерелах інформації, що слугують основою розроблення засобів, прийомів і методів збирання, дослідження, оцінки та використання доказів, окремих віктимологічних даних у розкритті, розслідуванні, судовому розгляді та запобіганні злочинам. Об'єктом цього вчення є діяльність жертви злочину (до, під час, після злочину), яка пов'язана зі злочинною діяльністю та діяльністю з розкриття, розслідування, судового розгляду й запобігання злочинам. Структурно криміналістична віктимологія складається з окремих галузей: загальної теорії, криміналістичної віктимології фізичної особи-жертви злочину (потерпілого), корпоративної криміналістичної віктимології, які представлені системою специфічних наукових знань. У системі науки криміналістична віктимологія посідає місце у загальній теорії криміналістики.

У **підрозділі 1.3 «Основні напрями використання віктимологічних даних у криміналістиці»** встановлено, що важливим аспектом віктимологічного пізнання особи у криміналістиці є дослідження основних напрямів використання віктимологічних даних.

Досліджено категорію «віктимологічні дані» та особливості її змістовного наповнення у криміналістиці. Так, віктимологічні дані у криміналістиці пропонується розуміти як систему криміналістично значущої інформації про жертву злочину (потерпілого) як особистість і фізичний об'єкт, що включає дані про біологічні, психологічні, соціальні властивості й ознаки особи, її поведінку (до, під час і після злочину), що встановлюються та використовуються у процесі розкриття, розслідування й судового розгляду та запобігання злочинам. Проаналізовано основні групи віктимологічних даних у криміналістиці (біологічні, соціальні, психологічні та дані про поведінку жертви злочину або потерпілого). Анкетуванням слідчих і співробітників оперативних підрозділів МВС України, СБ України, прокурорів прокуратури України було встановлено, що, на думку опитаних, ретельне вивчення особи жертви злочину (потерпілого) допомагає: висунути версії щодо особи злочинця та мотивів учинення злочину – 65 %; спеціалісту побудувати психологічний портрет (профіль) злочинця – 19 %; ефективно планувати й обирати тактику

проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих дій, оперативно-розшукових заходів, судових дій – 28 %; з'ясувати причини та умови вчинення злочину – 48 %; прогнозувати поведінку потерпілого під час досудового розслідування та судового розгляду справи – 15 %; обирати і здійснювати оптимальні заходи, спрямовані на забезпечення безпеки потерпілого – 3 %. Запропоновано розрізняти основні та додаткові напрями використання віктимологічних даних у криміналістиці. Основними напрямами використання віктимологічних даних у криміналістиці є розбудова та використання криміналістичних характеристик злочинів і розроблення й обрання тактики проведення слідчих (розшукових) і судових дій.

Розділ 2. «Особа жертви злочину (потерпілого) у структурі криміналістичної характеристики злочинів» складається з двох підрозділів, присвячених дослідженню поняття «особа потерпілого» у криміналістиці, історії становлення та розвитку криміналістичних положень про жертву злочину (потерпілого) та використанню віктимологічних даних у криміналістичній характеристиці злочинів.

У підрозділі 2.1. «Поняття особи потерпілого від злочину. Історія становлення та розвитку проблеми» встановлено, що у криміналістиці на позначення осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок учинення відносно них злочинів використовуються терміни «жертва злочину», «потерпілий» та похідні від них – «особа потерпілого», «особа жертви злочину». Існування широкого наукового апарату викликано недосконалістю національного законодавства, яке не відображує всієї складності окремого явища об'єктивної дійсності й об'єкта пізнання – особи, якій заподіяно шкоду вчиненням злочину. Жертвою злочину є особа, якій безпосередньо завдано фізичної, моральної або майнової шкоди у результаті вчинення відносно такої особи злочину. Потерпілим є жертва злочину, а також близькі родичі чи члени сім'ї особи, яка загинула у результаті вчинення відносно неї злочину або перебуває у стані, який унеможливує її участь у кримінальному провадженні, якщо така особа подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

Терміном «особа жертви злочину (потерпілого)» у криміналістиці прийнято позначати самостійний елемент криміналістичної характеристики злочинів, якій містить систему даних про жертву злочину (потерпілого) від певного виду (групи) злочинних посягань і пов'язаний кореляційними внутрішніми та

зовнішніми зв'язкам. Особа у криміналістичних цілях досліджується як кількісно-експресивне поняття, тобто характеризується кількісним набором певних природних і соціальних ознак. Термін «особистість» для вчених є засобом, який підкреслює «внутрішню», психічну сторону людини.

Досліджена історія становлення та розвитку знань про жертву злочину (потерпілого) у криміналістиці, названі основні стадії розвитку таких знань: перша стадія – кінець XIX – початок XX ст.; друга стадія – 50-60-ті р.р. XX ст.; третя стадія – 70-90-ті р.р. XX ст.; четверта стадія – кінець 90-х р.р. – дотепер. Названі представники та наукові досягнення кожної стадії.

Проаналізовано положення КПК України, присвячені інституту потерпілого у кримінальному провадженні (набуття статусу потерпілого у кримінальному провадженні; проблеми залучення жертви злочину у кримінальне провадження в якості свідка (ч. 7 ст. 55 КПК України); особливості провадження кримінальних правопорушень у формі приватного обвинувачення; кримінальне провадження на підставі угод про примирення. Висвітлено переваги та недоліки правового регулювання, розроблені теоретичні основи тактики перевірки угод про примирення.

У підрозділі 2.2. «Система відомостей про особу жертви злочину (потерпілого) в криміналістичній характеристиці злочинів» досліджено специфіку використання віктимологічних даних у криміналістичній характеристиці злочинів.

Використання даних про жертву злочину (потерпілого) у криміналістичній характеристиці злочинів залежить від критеріїв їх відбору (криміналістична значущість, системність, пов'язаність з іншими елементами та їх даними, сприяння висуненню та перевірці версій), рівня реалізації та мети її створення (наукова, практична, навчальна), методу побудови (описового, статистичного чи їх комбінації).

Дані про особу жертви злочину (потерпілого), які важливо встановлювати у процесі розкриття та розслідування злочинів (криміналістично значущі), охоплюються категорією «віктимологічні дані». З'ясування типового характеру таких даних пов'язано з дослідженням архівних кримінальних проваджень. Так, 85 % узагальнених кримінальних проваджень не містили необхідної для ефективного процесу розкриття та розслідування злочинів системи віктимологічних даних. Такі дані належним чином не відображаються

у матеріалах кримінальних проваджень, оскільки незначна кількість процесуальних документів, що долучаються до них покликанні надати характеристику потерпілого. Тому нами розроблено типову форму «Анкети на потерпілого», що зосереджує комплексну характеристику такої особи та її поведінки. Така анкета набуває важливого теоретичного і практичного значення, оскільки спрощує процес побудови криміналістичних характеристик окремих видів (груп) злочинів і здатна покращити якість досудового розслідування та судового провадження.

Елемент «особа потерпілого» криміналістичної характеристики злочинів – це інформаційна підсистема, що має складну структуру, а її зміст становлять різні віктимологічні дані. Науковий рівень існування та реалізації криміналістичної характеристики злочинів вимагає максимального інформаційного наповнення елемента «особа потерпілого», під час побудови якого використовується описовий метод. Практичний рівень реалізації криміналістичної характеристики злочинів передбачає зміну обсягу віктимологічних даних, які можуть входити до структури елемента «особа потерпілого», що залежить від виду (групи) злочинів, методів її побудови, програм дослідження емпіричної бази. Елемент «особа потерпілого» криміналістичної характеристики злочинів має систему зовнішніх і внутрішніх зв'язків, встановлення яких надає їй пошукового характеру. Досліджено та удосконалено типологію криміналістично значущих зв'язків особи потерпілого й особи злочинця, внутрішні та зовнішні зв'язки елемента «особа потерпілого» криміналістичної характеристики злочинів.

Структура елемента «особа потерпілого» криміналістичної характеристики злочинів має містити блоки даних про: криміналістично значущі ознаки, властивості та якості потерпілого; його поведінку; зв'язки та відносини зі злочинцем. Перший блок даних представлено системою соціальних, психологічних і біологічних даних про ознаки, якості та властивості потерпілого, що об'єднанні у групи: соціально-демографічних, соціально-психологічних даних; відомості про ознаки, якості, властивості, що стали віктимними. Другий блок охоплює характеристику поведінки потерпілого, яка передувала злочину, була продемонстрована у ході реалізації злочинного наміру та після злочинного посягання. Третій блок містить дані про: знайомство потерпілого і злочинця, його ступень і обставини; перебування потерпілого у відносинах зі злочинцем. Така структура

елемента «особа потерпілого» є основою побудови криміналістичних характеристик окремих видів (груп) злочинів.

Розділ 3. Використання даних про особу жертви злочину (потерпілого) у підготовці та проведенні слідчих (розшукових) і судових дій охоплює два підрозділи, в яких проаналізовано специфіку використання віктимологічних даних у процесі збирання, дослідження, оцінки та використання доказів у кримінальному провадженні, під час підготовки і проведення слідчих (розшукових) і судових дій.

У **підрозділі 3.1. «Використання віктимологічних даних у підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій»** на основі аналізу особливостей правового регулювання інституту слідчих (розшукових) дій досліджено специфіку використання віктимологічних даних у процесі підготовки і проведення цих дій.

Аналіз архівних кримінальних проваджень дозволив встановити, що лише 38 % досліджених протоколів слідчих (розшукових) дій вказували на використання віктимологічних даних у процесі проведення таких дій. Анкетуванням слідчих і співробітників оперативних підрозділів органів МВС України, СБ України, прокурорів прокуратури України з'ясовано, що, на думку 28 % респондентів, вивчення особи жертви злочину (потерпілого) допомагає ефективно планувати й обирати тактику проведення системи слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів і судових дій. Причиною недостатнього та неефективного використання віктимологічних даних у процесі підготовки і проведення слідчих (розшукових) дій є поверхнєве вивчення особи жертви злочину (потерпілого) та вибіркєве встановлення віктимологічних даних у кримінальному провадженні. Так, анкетуванням слідчих і співробітників оперативних підрозділів органів МВС України, СБ України, прокурорів прокуратури України встановлено, що, на думку опитаних, для успішного розкриття та розслідування злочинів необхідно встановлювати такі віктимологічні дані: загальні демографічні дані – 14 %; соціально-психологічні дані – 42 %; дані про діяльність і матеріальне становище – 56 %; дані про соціальні зв'язки – 54 %; дані про поведінку та віктимність – 48 %; злочинний досвід – 18%. Лише 6 % респондентів вказали на необхідність встановлювати всі перераховані віктимологічні дані.

Труднощі, яких зазнають слідчі у процесі встановлення

віктимологічних даних у кримінальних провадженнях, покликана подолати запропонована нами програма дослідження жертви злочину (потерпілого). Необхідність її впровадження підтверджують й результати анкетування слідчих і співробітників оперативних підрозділів органів МВС України, СБ України, прокурорів прокуратури України. Так, 70 % опитаних вказали, що дані про жертву злочину (потерпілого) доцільно з'ясувати за типовою програмою. Розроблена програма складається з блоків таких віктимологічних даних: 1) про ознаки зовнішності та зовнішній вигляд; 2) загально-демографічні дані; 3) соціально-психологічні дані; 4) медичні дані; 5) про соціальні зв'язки та відносини; 6) про зайнятість і діяльність; 7) про фінансовий стан; 8) дані про місце проживання; 9) дані про жертву злочину (потерпілого), що збереглися в електронному просторі; 10) дані про правопорушення та судові процеси, в яких потерпілий приймав участь раніше; 11) особливості поведінки; 12) віктимність; 13) шляхи, маршрути та засоби пересування. Вказані блоки даних утворюють окремі підсистеми, що диференціюються.

У дисертації досліджено можливості складання та використання профілю жертви злочину (потерпілого), створення якого може мати самостійне та допоміжне значення. У першому випадку, мова йде про розслідування складних злочинів, коли виникає необхідність встановити особу жертви злочину або спрогнозувати поведінку викраденої особи, розшукати злочинця, раціонально використати час (викрадення або захоплення заручників). У другому випадку – про формування належної бази для створення психологічного портрета (профілю) злочинця. В Україні складання та використання профілю жертви (потерпілого) не отримало широкого розповсюдження, тому сьогодні є новою актуальною проблемою, яка повинна стати окремим напрямом дослідження, а вчені мають розробити наукові основи і практичні рекомендації з його складання та використання.

Використання віктимологічних даних у процесі підготовки і проведення слідчих (розшукових) дій підкорено закономірностям, що викликані категорією злочину, слідчою ситуацією, природою та видом слідчої (розшукової) дії (вербальні, невербальні, комплексні), метою й завданнями, що переслідуються її проведенням, об'єктом тактичного впливу і правовим режимом досудового розслідування злочинів. Такі дані можуть успішно використовуватись у підготовці

та проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій. Так, мова йде про такі слідчі (розшукові) дії: огляд; освідування; допит; одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб; пред'явлення для впізнання; обшук; слідчий експеримент; отримання зразків для експертизи та залучення експерта. Корисними можуть бути різні за характером віктимологічні дані (біологічні, психологічні, соціальні дані, дані про поведінку). На основі узагальнення емпіричних даних у дисертації представлено на статистичному рівні розгорнутий аналіз використання окремих груп віктимологічних даних під час підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо умисних убивств, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, згвалтувань.

У **підрозділі 3.2. «Використання віктимологічних даних у підготовці та проведенні судових дій»** на основі аналізу особливостей правового регулювання інституту судових дій в Україні досліджено специфіку використання віктимологічних даних у процесі підготовки і проведення таких дій.

Віктимологічні дані можуть використовуватись у процесі підготовки і проведення різних судових дій (окремих видів судового допиту, судового огляду, пред'явлення для впізнання, залучення спеціаліста для надання консультацій, доручення проведення експертизи за ухвалою суду). Використання таких даних, залежно від судової ситуації та особливості судової дії, може бути обов'язковим або факультативним.

Залучення віктимологічних даних у процес підготовки та проведення судових дій пов'язано з особливістю злочину, його видом і категорією, судовою ситуацією та судовими версіями, які висувуються у процесі судового розгляду кримінального провадження, видом судової дії (вербальна, невербальна, комплексна). Використання віктимологічних даних у тактиці підготовки і проведення судових дій ускладнюється специфікою пізнавального процесу судового слідства, його змагальною формою і гласним порядком проведення, протистоянням правових позицій сторони захисту і сторони обвинувачення. Використання таких даних у судовому провадженні підкорено закономірностям судового розгляду. Узагальнення судових проваджень, що розслідувались за фактом вчинення вбивства, нанесення тяжкого тілесного ушкодження, згвалтування дало змогу встановити, що лише 31 % протоколів і журналів судового засідання вказували на використання

віктимологічних даних під час проведення судових дій.

Віктимологічні дані можуть використовуватись під час підготовки і проведення судових дій різними учасниками судового розгляду, здебільшого, професійними (прокурором, захисником, судом). У такому випадку важливого значення можуть набувати різні біологічні, психологічні або соціальні дані про потерпілого, дані про особливості його поведінки. На основі узагальненої емпіричної бази у дисертації представлено на статистичному рівні розгорнутий аналіз використання віктимологічних даних під час підготовки та проведення різних судових дій у кримінальних провадженнях щодо умисних убивств, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтувань.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що виявилось у розробці наукових основ і сучасних науково-практичних рекомендацій з віктимологічного пізнання особи у криміналістиці. Головними теоретичними і прикладними результатами роботи є такі висновки:

1. Віктимологічні знання – це система наукових положень про закономірності перетворення особи на жертву злочину, її поведінку (до, у момент, після вчинення злочину), зв'язки і взаємовідносини зі злочинцем, профілактичну діяльність, спрямовану на потенційних жертв злочинів й запобігання повторної віктимізації потерпілих. Застосування віктимологічних знань у криміналістиці сприяє оптимізації процесу розкриття та розслідування злочинів через поглиблення знань про потерпілих (жертв злочинів). Важливим для криміналістики є використання віктимологічних знань про віктимність жертви злочину, основи віктимізації, зв'язки та відносини жертви і злочинця, класифікацію жертв злочинів (потерпілих).

2. Криміналістична віктимологія – це окрема криміналістична теорія, що містить систему наукових знань про жертву злочину та потерпілого (криміналістично значущі ознаки, типову поведінку, зв'язки та відносини зі злочинцем, особливості взаємодії з іншими учасниками кримінального провадження), засновану на дослідженні закономірностей перетворення особи на жертву в механізмі злочинного посягання та їх відображення у джерелах інформації, які слугують основою розроблення засобів, прийомів і методів збирання,

дослідження, оцінки та використання доказів, окремих віктимологічних даних з метою удосконалення науково-технічних засобів, тактичних прийомів і методичних рекомендацій з розкриття, розслідування, судового провадження та запобігання злочинам.

3. Віктимологічні дані – це система криміналістично значущої інформації про жертву злочину (потерпілого) як особистість і фізичний об'єкт, що включає відомості про біологічні, психологічні, соціальні властивості та ознаки особи, її поведінку (до, під час і після злочину), які встановлюються й використовуються у процесі розкриття, розслідування та судового провадження й профілактики злочинів. Основними напрямками використання таких даних у криміналістиці є побудова та використання криміналістичних характеристик злочинів і розроблення й обрання тактики проведення слідчих (розшукових) і судових дій.

4. Терміном «особа жертви злочину (потерпілого)» у криміналістиці прийнято позначати елемент криміналістичної характеристики злочинів, якій містить систему віктимологічних даних про жертву злочину (потерпілого) від певного виду (групи) злочинних посягань і пов'язаний кореляційними внутрішніми та зовнішніми зв'язками відносно такої системи.

5. Система даних про жертву злочину (потерпілого) використовується у різних елементах криміналістичної характеристики злочинів. Елемент «особа потерпілого» криміналістичної характеристики злочинів має охоплювати блоки даних про: криміналістично значущі ознаки, властивості та якості потерпілого; його поведінку; його зв'язки та відносини зі злочинцем. Перший блок даних подано системою соціальних, психологічних і біологічних даних про ознаки, якості та властивості, що об'єднанні у групи: соціально-демографічних, соціально-психологічних даних; даних про ознаки, якості та властивості, що стали віктимними. Другий блок охоплює характеристику поведінки потерпілого до, під час і після вчинення відносно нього злочину. Третій блок містить дані про: знайомство потерпілого і злочинця, його ступень і обставини; перебування потерпілого у відносинах зі злочинцем.

6. Причиною недостатнього та неефективного використання віктимологічних даних у процесі підготовки та проведення слідчих (розшукових) і судових дій є поверхневе дослідження особи жертви злочину (потерпілого) і труднощі у встановленні віктимологічних даних у кримінальному провадженні. Подолати такі труднощі покликані:

1) типова програма дослідження жертви злочину (потерпілого); 2) типова анкета на потерпілого.

7. Віктимологічні дані використовуються у підготовці та проведенні таких слідчих (розшукових) дій: огляд; освідування; допит; одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб; пред'явлення для впізнання; обшук; слідчий експеримент; отримання зразків для експертизи; залучення експерта. Для підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій можуть бути корисними різні за характером групи віктимологічних даних або окремі дані (біологічні дані, соціальні, психологічні дані, дані про особливості поведінки жертви злочину).

8. Віктимологічні дані можуть використовуватись у процесі підготовки і проведення різних судових дій: судового допиту; судового огляду; пред'явлення для впізнання; залучення спеціаліста (експерта). У процесі судового розгляду кримінального провадження, підготовці та проведенні судових дій важливого значення можуть набувати різні віктимологічні дані: біологічні, психологічні або соціальні відомості, дані про особливості поведінки до, під час і після вчинення відносно потерпілого злочинного посягання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Резнікова О. І. Віктимологічне пізнання особи в криміналістиці: сутність і значення / О. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : До 20-річчя НАПрН України : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НЮАУ, Ін-т вивч. проблем злочинності. – Х. : Право, 2013. – Вип. 25. – С. 241–251.

2. Резнікова О. І. Місце віктимологічних знань у системі криміналістики / О. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НЮАУ, НДІ вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. – Х. : Право, 2013. – Вип. 26. – С. 293–305.

3. Резнікова О. І. Щодо проблеми застосування віктимологічного аналізу в криміналістиці / О. І. Резнікова // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики зб. наук. пр. Вип. 13 / ред. кол. : М. Л. Цим-бал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Х. : Право, 2013. – С. 185–193.

4. Резнікова О. І. Формування криміналістичних знань про по-

терпілого від злочину : історія становлення та розвитку проблеми / О. І. Резнікова // Науковий вісник Херсонського Державного університету. Серія «Юридичні науки». – Вип. 6. Т. 2, 2013. – С. 132–136.

5. Резнікова О. І. Проблеми використання віктимологічних даних у криміналістичній характеристиці злочинів / О. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НЮАУ, НДІ вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. - Харків : Право, 2014. – Вип. 27. – С. 288–300.

6. Резникова Е. И. «Виктимологические данные в структуре криминалистики: понятие и значение» / Е. И. Резникова // Воронежские криминалистические чтения : сб. науч. трудов. – Вып. 16 / под ред. О. Я. Баева. – Воронеж : Издательский дом ВГУ, 2014. – 174–184.

7. Резнікова О. І. «Victims in criminalistics» / О. І. Резнікова // Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих вчених / Нац. ун-т «Юрид. акад. України імені Я. Мудрого» / Харків : НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого», 2013. – С. 130–132.

8. Резнікова О. І. Проблеми застосування віктимологічних знань у криміналістиці / О. І. Резнікова // Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні : матеріали «круглого столу» в рамках VII Всеукр. фестивалю науки 25 квіт. 2013 р. : 20 років НАПрН України / НАПрН України, НДІ вивчення проблем злочинності , Всеукр. громад. орг. «Асоціація кримінального права». – Х. : Право, 2013. – С. 296–298.

9. Резнікова О. І. Основні напрямки використання віктимологічних даних у криміналістиці / Резнікова О. І. // Сучасні проблеми криміналістики : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю з дня народж. д-ра юрид. наук, проф. В. П. Колмакова, 27-28 верес. 2013 р., м. Одеса / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», Каф. криміналістики. – Одеса : Юрид. літ., 2013. – С. 262–264.

10. Резнікова О. І. «Використання віктимологічних даних у прогнозуванні протидії розслідуванню» / О. І. Резнікова // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. XX-річчю Нац. акад. прав. наук України / Нац. акад. прак. наук. України, Рада адвокатів України, Міжнар. гуманітар. ун-т, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», ЛНУ ім. І. Франка, Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаніка ; упоряд.: В. Д.

Берназ, А. М. Притула. – Одеса : Фенікс, 2013. – С. 387–390.

11. Резнікова О. І. Роль віктимологічних знань у системі криміналістики / О. І. Резнікова // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України», Харків, 20-21 листоп. 2013 р. / Національна академія правових наук України. – Х. : Право, 2013. – С. 962–965.

12. Резникова Е. И. Виктимологическое познание личности в целях криминалистической профилактики преступлений / Е. И. Резникова // Проблемы предупреждения и расследования преступлений: прошлое и настоящее. Проф. Геннадия Федоровичу Горскому посвящается / под. ред. В. А. Панюшкина; Воронежский гос. ун-т. – Воронеж: Издательский дом ВГУ, 2014. – С. 118–134.

13. Резникова Е. И. «Проблемы обеспечения безопасности потерпевших от организованной преступной деятельности как средства преодоления противодействия расследованию» / Е. И. Резникова // Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика : сб. науч. работ в 2-х т. – Х. : Издательское агентство «Апостиль», 2014. – Т. 2. – С. 81–91.

АНОТАЦІЯ

Резнікова О. І. Віктимологічне пізнання особи у криміналістиці. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України. – Харків, 2015.

Дисертація присвячена розробленню теоретичних основ віктимологічного пізнання особи у криміналістиці, формуванню науково-практичних рекомендацій для органів досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень із збирання та використання віктимологічних даних у процесі розкриття та розслідування злочинів. Проаналізовано основні напрями використання віктимологічних даних у криміналістиці. Запропоновано структуру елемента особа потерпілого у криміналістичній характеристиці злочинів. Розроблено криміналістичні рекомендації з використання

віктимологічних даних у процесі підготовки та проведення слідчих (розшукових) і судових дій.

Ключові слова: жертва злочину, потерпілий, криміналістична віктимологія, віктимологічні дані, профіль жертви злочину (потерпілого), програма дослідження жертви злочину (потерпілого), криміналістична характеристика злочинів, слідчі (розшукові) дії, судові дії.

АННОТАЦІЯ

Резникова Е. И. Виктимологическое познание личности в криминалистике. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого Министерства образования и науки Украины. – Харьков, 2015.

Диссертация посвящена разработке теоретических основ виктимологического познания личности и использование его результатов в криминалистике, формированию системы научно-практических рекомендаций установления и использования виктимологических данных в процессе раскрытия и расследования преступлений.

В процессе исследования были проанализированы сущность виктимологических знаний и основные направления виктимологических исследований, важные для криминалистики научные категории виктимологии. Установлено, что в результате интеграции виктимологических, судебно-медицинских, судебно-психологических и других знаний в криминалистике образовалась современная система криминалистических положений о закономерностях преобразования человека в жертву преступления и закономерностях деятельности потерпевшего в процессе досудебного расследования и судебного разбирательства, требовавшие структурного оформления в системе науки. На основе действия закона дифференциации наук в криминалистике была образована криминалистическая виктимология, систематизирующая знания о жертве преступления (потерпевшем) в криминалистике.

Доказано, что одним из важных аспектов познания личности в криминалистике является исследование основных направлений

использования виктимологических данных. Обосновано, что основными направлениями использования виктимологических данных в криминалистике являются построение и использование криминалистической характеристики преступлений, а также разработка и избрание тактики проведения следственных (розыскных) и судебных действий.

Рассмотрена система сведений о потерпевшем (жертве преступления), используемая в криминалистической характеристике преступлений. Предложена структура элемента личность потерпевшего в криминалистической характеристике преступлений.

Разработаны криминалистические рекомендации по использованию виктимологических данных в процессе подготовки и проведения следственных (розыскных) и судебных действий.

Ключевые слова: жертва преступления, потерпевший, криминалистическая виктимология, виктимологические данные, профиль жертвы преступления (потерпевшего), программа исследования жертвы преступления (потерпевшего), криминалистическая характеристика преступлений, следственные (розыскные) действия, судебные действия.

SUMMARY

O. I. Reznikova. Victimological cognition of a person in criminalistics. – On rights for a manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree Candidate of Legal Sciences on speciality 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; judicial expertise; operational Search Activity. – Yaroslav Mudryi National Law University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2015.

Dissertation is devoted to development of theoretical bases of the victimological cognition of a person in criminalistics and formation of the scientific and practical criminalistical recommendations for the bodies of the pre-trial investigation and judicial examination of the criminal proceedings connected with the collection and use of victimological data during the process of the crimes solving and investigation. The main directions of the victimological data use in criminalistics have been analyzed. The structure of the «victim of the crime» element of the criminalistical characteristics of the crimes has been proposed. The criminalistical recommendations with the use of the victimological data

during the process of the preparation and conducting of the investigative (search) and judicial actions have been worked out.

Keywords: victim of the crime, criminalistical victimology, victimological data, profile of the victim of the crime, program of the investigation of the victim of the crime, criminalistical characteristics of the crimes, investigative (search) actions, judicial actions.

Відповідальний за випуск
канд. юрид. наук, доц. Веліканов С. В.

Підписано до друку 17.07.2015 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 1292

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77